

Monumentnummer*: 531969

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 juni 2015
Kadaster deel/nr 82805/117

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Sleeuwijk, Woudrichem	Altena	Noord-Brabant

<i>Locatienaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
NHW-Tussenstelling	Woudrichem, Sleeuwijk

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Woudrichem	D			2232
Werkendam	S			3834
Werkendam	S			3533

*Omschrijving***

Cluster 81.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

Drie BETONBLOKKEN VAN GIETSTALEN KOEPELKAZEMATTEN TYPE G (ook: kazematten met gietstalen koepel, type G) als onderdelen van de lineaire en accesverdediging van het complex Tussenstelling Woudrichem-Werkendam en als 20ste-eeuwse toevoegingen aan de bestaande verdediging. In 1936 is, als aanvulling op de gewapend betonnen kazemat, in Nederland de zogenoemde gietstalen koepelkazemat geïntroduceerd, die was gebaseerd op een al in 1917 in Frankrijk toegepast systeem. De gebruikte pantserkoepels waren gering van omvang (gunstig i.v.m. zichtbaarheid en trefkans), rond van vorm (gunstig i.v.m. afschampen treffers en sterkte), relatief eenvoudig in serie te produceren en ze hadden een 'externe' schietopening (gunstig i.v.m. gassen en geluid). Bovendien konden ze in Nederland worden vervaardigd, wat afhankelijkheid van het buitenland belangrijk verkleinde. Een eerste bestelling van 100 stuks in Nederland (bij DEMKA) werd echter gevolgd door een tweede van 50 stuks bij de Belgische Soc. Anonyme John Cockerill. In totaal

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

moeten er in korte tijd ruim 700 zijn gegoten, maar hiervan zijn er slechts enkele overgebleven. De gietstalen koepels, met een doorsnede van 1.75 m en dikten van 10-17 centimeter, zijn geïnstalleerd in meerdere kazematttypen met weerstandsklassen W 12-15 tot W 21-28.

Kort voor het begin van de Tweede Wereldoorlog zijn op verschillende plaatsen in de Nederlandse linies zogenoemde Gietstalen Koepelkazematten Type G tot stand gebracht, met name in de IJssellinie, de Maaslinie, de Grebbelinie (elk ca. 150) en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (ca. 80 in een verzwaarde uitvoering). De gebruikelijke constructie van gewapend beton met een of meer vaste schietgaten was hierbij verlaten ten gunste van een systeem dat een binnen variabele grenzen (tot 270 0) te projecteren schootsrichting, binnen een gietstalen cilinder met koepeldak bezat. De meeste koepels zijn geplaatst in de Koepelkazematten Type G. Gietstalen Koepelkazematten Type G zijn gebouwd naar een gestandaardiseerd ontwerp en bestaan uit een gietstalen koepel (meestal verwijderd), die is verankerd in een gewapend betonnen werk. Aan de frontzijde bevond zich een schietgat met uitkragend gedeelte - een 'wenkbrauw' ter bescherming van het wapen - en aan de andere zijde een door een stalen luik afsluitbare ingang. Het betonnen werk bestaat uit een relatief laag rechthoekig bouwwerk, met een afgeschuind gedeelte aan de frontzijde, om maximaal schootsveld te bereiken. De standaardbewapening voor koepelkazematten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie bestond uit een zware mitrailleur. Het schietgat en de toegang tot de kazemat konden van binnenuit 'gasdicht' worden afgesloten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn veruit de meeste koepels in het binnenland door de bezetter uit de kazematten gesloopt - ten dele door deze op te blazen - om ze om te smelten voor andere staalbehoeften. Aan de kust werden ze deels in de verdediging opgenomen, maar zijn ze na de oorlog meestal alsnog gesloopt. Hierdoor zijn complete koepelkazematten zeldzaam, maar ze komen onder meer nog voor op het Fort bij Vechten. De betonnen constructies waarin ze waren geplaatst, komen vaker voor - maar meestal in beschadigde vorm. De drie bewaarde Betonblokken van Gietstalen Koepelkazematten Type G binnen het complex Tussenstelling Woudrichem-Werkendam maakten deel uit van de verdediging van het niet of slechts moeilijk te inunderen acces over de oeverwal / stroomrug van het voormalige stroompje de Alm.

Omschrijving

De drie BETONBLOKKEN VAN GIETSTALEN KOEPELKAZEMATTEN TYPE G (ook: kazematten met gietstalen koepel, type G) zijn relatief lage, vrijwel vierkante, betonnen consoles (ca. 7,00 x 6,50 x 3,00 m; b x d x h), met ter hoogte van de erin uitgespaarde ruimte voor de koepel een achterwaarts hellend oppervlak. Aan de achterzijde hebben ze een uitsparing in het beton om de koepel te kunnen betreden. Twee ervan liggen aan de noordzijde van de oeverwal / stroomrug ten zuidoosten van Sleeuwijk, nabij de Roef en de Oudendijk, de derde ligt ten zuiden van de oeverwal / stroomrug van de voormalige Alm, iets noordoostelijk van het Fort aan de Uppelse Dijk. De drie koepelkazematten zijn in de loop van de Tweede Wereldoorlog van hun koepels ontdaan en hebben hierbij betonschade opgelopen.

Waardering

De drie BETONBLOKKEN VAN GIETSTALEN KOEPELKAZEMATTEN TYPE G (ook: kazematten met gietstalen koepel, type G) binnen het complex Tussenstelling Woudrichem-Werkendam zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939-1940, namelijk enige betonnen resten van kazematten met gietstalen koepel, type G.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de (onderlinge) functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar in een lineair verband met overige onderdelen van het complex bewaard zijn gebleven.

* De onderdelen zijn redelijk gaaf bewaard omdat belangrijke fysieke kenmerken, ondanks moedwillige, gedeeltelijke ontmanteling van de werken, herkenbaar aanwezig zijn gebleven.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Kazemat (B)	